

УДК 372.147

С. О. Моргунова

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ ДО СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОРГАНІЗАЦІЙ І АДМІНІСТРУВАННЯ

© Моргунова С. О., 2017
<http://orcid.org/0000-0001-7277-7618>
<http://doi.org/10.5281/zenodo.575917>

У статті розглянуто особливості підготовки до соціальної взаємодії майбутніх менеджерів організацій і адміністрування у разі створення певних педагогічних умов. Обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх менеджерів організацій і адміністрування до соціальної взаємодії: формування позитивної мотивації до соціальної взаємодії; спрямованість змісту гуманітарних дисциплін на підготовку майбутніх менеджерів організацій і адміністрування до соціальної взаємодії; упровадження у навчально-виховний процес професійної підготовки майбутніх менеджерів факультативного навчально-практичного спецкурсу «Тренінг соціальної взаємодії». Доведено, що реалізація визначених та теоретично обґрунтованих педагогічних умов сприятиме підвищенню ефективності підготовки до соціальної взаємодії майбутніх менеджерів організацій і адміністрування.

Ключові слова: соціальна взаємодія, майбутній менеджер організацій і адміністрування, педагогічні умови, готовність до соціальної взаємодії.

Моргунова С. А. Педагогические условия подготовки к социальному взаимодействию будущих менеджеров организаций и администрирования.

В статье рассмотрены особенности подготовки к социальному взаимодействию будущих менеджеров организаций и администрирования при создании определенных педагогических условий. Обоснованы педагогические условия подготовки будущих менеджеров организаций и администрирования к социальному взаимодействию: формирование положительной мотивации к социальному взаимодействию; направленность содержания гуманитарных дисциплин на подготовку будущих менеджеров организаций и администрирования к социальному взаимодействию; внедрение в учебно-воспитательный процесс профессиональной подготовки будущих менеджеров факультативного учебно-практического спецкурса «Тренинг социального взаимодействия». Доказано, что реализация установленных и теоретически обоснованных педагогических условий будет способствовать повышению эффективности подготовки к социальному взаимодействию будущих менеджеров организаций и администрирования.

Ключевые слова: социальное взаимодействие, будущий менеджер организаций и администрирования, педагогические условия, готовность к социальному взаимодействию.

Morhunova S. O. Scientific approaches to a phenomenon of specialist public relations competency.

The problems of the usage of SMART-technologies for the formation of foreign language professional communicative competence of the future manager are regarded in the article. It is emphasized that the usage of SMART-technologies creates new opportunities for the education system, consisting in particular, in the establishment of new guidelines for teachers in training and assessment of students. Examples of the usage of SMART-technologies in the Kharkiv National Automobile and Highway University on the lessons of foreign language for students-future managers are given. It is stressed that the concept of Smart-training that is implemented in KHNADU allows teacher not only to broadcast well-known facts but to navigate high-quality content. Alleged that experience of using SMART-technology at the lessons of foreign language in HNADU shows that they can effectively organize the group and independent work of students in the class, contribute to the improvement of skills and abilities of students, allow to individualize the learning process, increase the interest to the lessons of foreign language and stimulates cognitive activity of students to make practical lessons more modern and attractive for students.

Key words: *Smart-technologies, professional communicative competence, communication, innovative technologies.*

Постановка проблеми. Важливим фактором соціально-економічного розвитку нашої держави є реформування підготовки фахівців економічного профілю й модернізація системи професійної освіти загалом відповідно до міжнародних стандартів. Державна потреба у фахівцях високого рівня, конкурентоспроможних на національному та міжнародному ринках праці, які відповідають сучасними вимогам та здатні діяти в умовах економічних, політичних та соціально-культурних перетворень обумовлює необхідність підготовки фахівців у галузі менеджменту, здатних до здійснення і регуляції продуктивної та узгодженої сумісної професійної діяльності, тобто до соціальної взаємодії у професійній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «соціальна взаємодія» та особливості її формування розглядаються у науковому дискурсі у різних професійних контекстах, наприклад, формування готовності до соціальної взаємодії як мети й результату соціалізації особистості (І. Таліна, М. Карнаухова), вмінь соціальної взаємодії у студентів вишів (А. Солдатченко, Н. Ковчина), компетенції соціальної взаємодії майбутніх фахівців у сфері соціальної роботи (М. Гуковська, Є. Янчурина), готовності до соціальної

взаємодії бакалаврів інженерно-технічного профілю (К. Ібрагімова), майбутніх фахівців сфери туризму (Є. Радигіна), майбутніх фахівців органів внутрішніх справ (О. Тогочинский), майбутніх педагогів (А. Смірнова) та ін.

В останній час проведені дослідження, в яких обґрунтовано питання підготовки майбутніх фахівців економічного профілю до різних аспектів соціальної взаємодії, зокрема професійного спілкування, партнерської взаємодії, міжкультурної комунікації, соціальної та комунікативної компетентності, PR-компетенції тощо (Л. Бондарєва, Н. Вакуленко, Н. Волкова, Т. Доцевич, В. Зігунов, С. Кожушко, В. Локшин та ін.). Але й досі недостатньо дослідженим є теоретичне обґрунтування педагогічних умов підготовки до соціальної взаємодії, зокрема менеджерів організацій і адміністрування.

Метою статті є визначення та характеристика педагогічних умов, що сприяють підвищенню ефективності підготовки до соціальної взаємодії майбутніх менеджерів організацій і адміністрування

Виклад основного матеріалу. З метою визначення педагогічних умов підготовки до соціальної взаємодії майбутніх менеджерів організацій і адміністрування, перш за все, стисло розкриємо зміст ключових понять «соціальна взаємодія», «готовність до соціальної взаємодії майбутніх менеджерів організацій і адміністрування», «педагогічні умови».

Здійснений аналіз основних підходів до дефініції феномена «соціальна взаємодія» в сучасній науковій літературі дає змогу стверджувати, що більшість учених характеризують соціальну взаємодію як спосіб існування соціального буття (Ю. Асочаков, І. Жбанкова, Г. Козирєв); обмін соціальними діями, комунікаціями, емоціями, позиціями (В. Добрєньков, М. Гуковська, І. Люблін); узгоджену діяльність учасників взаємодії для досягнення спільних цілей у вирішенні соціальних проблем (Н. Гагіна, Л. Осипова); впливи різних суб'єктів один на одного, їхній взаємозв'язок (Л. Бідна, В. Юрченко) тощо. Отже, підґрунтям соціальної взаємодії є, по-перше, соціально активна діяльність, по-друге, певний взаємозв'язок, взаємозумовленість і взаємовплив, по-третє, координація, обмін, спільність, угода.

На підставі узагальнення наукових положень щодо змісту поняття «соціальна взаємодія» розуміємо його як складний процес взаємопов'язаних та взаємообумовлених соціальних дій його учасників, основу якого складають обмін інформацією, комунікаціями, емоційними станами, діями, позиціями,

взаємовплив і сприймання людини людиною, що залежить від соціального досвіду індивідів та їхніх особистісних властивостей і спрямований на реалізацію потреби у сумісній діяльності, у процесі якого відбувається рефлексія щодо результату її здійснення [8, с. 215].

Довідникові джерела дають наступні визначення поняття «підготовка»: «запас необхідних знань, навичок, досвіду у будь-якій певній області, що надбаний шляхом систематичного навчання будь-чому чи вивчення будь-чого [10, с. 156]; «навчання, спеціально організований процес формування готовності до виконання майбутніх завдань» [9, с. 101]. Отже, з наведених тлумачень зрозуміло, що підготовка майбутнього фахівця спрямована на формування в нього придатності (готовності) до певного виду професійної діяльності.

Погоджуючись із думкою А. Линенко [3, с. 54], яка розглядає «підготовку» як умову успішного й ефективного виконання діяльності, а результат професійної підготовки позначає поняттям «готовність», ми розуміємо формування готовності до соціальної взаємодії як кінцеву мету та результат підготовки до неї і визначаємо готовність майбутнього менеджера організацій і адміністрування до соціальної взаємодії як інтегративну характеристику особистості, сукупність особистісних і професійних якостей, необхідних для здійснення ефективної взаємодії із представниками соціуму в процесі вирішення професійних завдань.

У науковій літературі розуміння поняття «педагогічні умови» не є одноманітним. Найбільш численною є точка зору на цей феномен як сукупність певних заходів педагогічного впливу і можливостей матеріально-просторового середовища (В. Андреев, А. Найн, В. Полонський, Н. Яковлева та ін.). Так, В. Манько педагогічні умови визначає як взаємопов'язану сукупність внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик функціонування, що забезпечує високу результативність навчального процесу і відповідає психолого-педагогічним критеріям оптимальності [5, с. 153].

Інші дослідники розуміють педагогічні умови як складову педагогічної системи (М. Зверева, Н. Іпполітова, Н. Стерхова та ін.) і визначають їх, наприклад, як змістовну характеристику одного з компонентів педагогічної системи, в якості якого виступають зміст, організаційні форми, засоби навчання і характер взаємин між викладачем і студентами [2, с. 8].

Існує точка зору на цей феномен як на обставини, що забезпечують розвиток і становлення особистості (В. Беспалько, Н. Боритко, П. Підкасистий, В. Сластенін, Є. Шиянов та ін.). Так, А. Семенова та В. Стасюк розуміють педагогічні умови як обставини, від яких залежить та в яких відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, груп людей [10, с. 111].

Під педагогічними умовами підготовки майбутніх менеджерів організацій і адміністрування до соціальної взаємодії у ракурсі нашого дослідження розуміємо характеристику педагогічної системи, що відображає сукупність потенційних можливостей освітнього середовища, реалізація яких забезпечить формування готовності до соціальної взаємодії.

Здійснений нами теоретичний аналіз наукових праць зазначеної проблематики та пілотажне дослідження, проведене у Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті, Сумському державному університеті, Чернівецькому національному університеті імені Ю. Федьковича з проблеми підготовки до соціальної взаємодії майбутніх менеджерів організацій і адміністрування, дозволив визначити педагогічні умови, що здатні забезпечити ефективність формування готовності до соціальної взаємодії майбутніх менеджерів організацій і адміністрування.

Першою педагогічною умовою нами визначено *формування позитивної мотивації майбутніх менеджерів організацій і адміністрування до соціальної взаємодії*. Виокремлення цієї умови пов'язуємо із необхідністю спрямування студентів на усвідомлену активність у набутті знань, умінь і навичок соціальної взаємодії, тому що ефективність підготовки до неї забезпечується не тільки кількістю засвоєних знань, але й ставленням студентів до навчальної діяльності – їхньою внутрішньою позицією.

Навчальна діяльність є полімотивованою. У якості основних структурних елементів мотивації у навчальній діяльності сучасні дослідники визначають пізнавальну мотивацію й мотивацію досягнення успіху, стимулювання яких безпосередньо сприяє підвищенню ефективності навчальної діяльності [1; 6]. Пізнавальні мотиви закладені в самій навчально-пізнавальній діяльності та ґрунтуються на інтересі студентів до змісту матеріалу, що вивчається, майбутньої професійної діяльності й самого процесу пізнавальних дій,

які сприяють їхньому самоутвердженню в соціальному середовищі. В основі мотивів досягнення лежить прагнення до успіху й уникнення невдач.

Як відзначає В. Лозова, формувати мотивацію – значить не сформувати готовий мотив і ціль, а створити такі умови й ситуації розгортання активності, де бажані мотиви й мета склалися й розвивалися з обліком і в контексті минулого досвіду, індивідуальності, внутрішніх бажань особистості [4, с. 218].

Аналіз позицій науковців із цього питання [1; 4; 6] дозволив виокремити низку факторів, що сприяють формуванню у студентів позитивної мотивації до оволодіння знаннями, уміннями й навичками: усвідомлення найближчих і кінцевих цілей навчання; усвідомлення теоретичної і практичної значущості засвоєваних знань; емоційна форма викладення навчального матеріалу; професійна спрямованість навчальної діяльності; вибір завдань, що створюють проблемні ситуації в структурі навчальної діяльності; наявність пізнавального психологічного клімату в навчальній групі.

Ураховуючи думку науковців і власний досвід, у якості основних шляхів формування позитивної мотивації до соціальної взаємодії майбутніх менеджерів організацій і адміністрування нами визначено оновлення змісту навчального матеріалу з метою усвідомлення студентами важливості отримання знань, умінь і навичок соціальної взаємодії для реалізації у професійній діяльності; упровадження урізноманітнених форм і методів проведення занять, що імітують особливості майбутньої професійної діяльності, пов'язаної з соціальною взаємодією; використання активних форм навчання, проблемного навчання, дидактичних (рольові, ділові) ігор; спеціально організовану індивідуальну роботу; застосування групових форм організації навчального процесу як стимулу активності для всіх студентів; чіткість, зрозумілість, аргументованість та прозорість системи оцінювання знань студентів; заохочення студентів до самооцінки знань, до оцінки знань своїх товаришів.

Другою педагогічною умовою нами встановлено *спрямованість змісту гуманітарних дисциплін на підготовку майбутніх менеджерів організацій і адміністрування до соціальної взаємодії*, що виявляється у трансформації змісту гуманітарних дисциплін у напрямку оволодіння студентами знаннями, уміннями, інтерактивними стратегіями для успішної взаємодії в майбутній професійній діяльності.

Зміст навчання, спрямованого на підготовку майбутніх менеджерів організацій і адміністрування до соціальної взаємодії, повноцінно не відображається у професійних, соціально-гуманітарних дисциплінах, а має фрагментарний, дифузний характер (одиночні теми в дисциплінах гуманітарному циклу та дисциплінах професійної та практичної підготовки), що не забезпечує відповідного рівня готовності майбутніх фахівців цього напрямку до соціальної взаємодії у професійній діяльності. З метою здійснення процесу підготовки майбутніх менеджерів організацій і адміністрування до соціальної взаємодії в кожній гуманітарній дисципліні, що входить до навчального плану підготовки фахівців цього напрямку, нами виокремлено теми в модулях, спрямовані на формування у студентів теоретичної обізнаності щодо основ соціальної взаємодії з клієнтами, партнерами, співробітниками, підлеглими, суспільними організаціями тощо.

Аналіз позицій відносно конструювання змісту знань таких науковців, як А. Вербицький, Н. Волкова, О. Тарнопольський, В. Лозова, В. Ципко та ін., дозволив виділити аспекти, у яких має реалізовуватися зміст зазначених дисциплін. Такими аспектами є: пізнавальний (формування уявлень про особливості соціальної взаємодії в сфері діяльності менеджера організацій і адміністрування, наукові підходи щодо стратегій і технологій її здійснення); розвивальний (розвиток комунікативних умінь та вмій соціальної взаємодії); виховний (оволодіння морально-етичними нормами соціальної поведінки, особистісними якостями, необхідними для здійснення ефективної взаємодії); навчальний (формування навичок здійснення соціальної взаємодії, професійної комунікації засобами рідної та іноземної мови).

Із циклу гуманітарних дисциплін обрано ті напрями, котрі суттєво впливають на процес формування готовності майбутнього менеджера організацій і адміністрування до соціальної взаємодії, зокрема: набуття комунікативних знань, умінь і навичок, засвоєння культурних і духовних цінностей, норм, що регулюють соціальні стосунки, уміння формулювати та відстоювати власну думку, вести дискусію, оцінювати життєві явища, проблеми сучасності, висловлювати щодо них власне ставлення, досягати взаєморозуміння з іншими людьми («Історія України», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Іноземна мова», «Філософія»); толерантне ставлення до представників інших етносів, здатність будувати взаємини між

людьми на основі взаємоповаги, пошуку компромісу («Історія України», «Філософія», «Іноземна мова», «Психологія»); самоконтроль, витримка, рефлексивні вміння («Психологія»), управлінські аспекти: робота з колективом, розв'язання конфліктних ситуацій («Психологія»); здатність орієнтуватися та пристосовуватися до нових умов життя, конструктивно на них впливати; визначення свого статусу в соціальній групі, налагодження спільної праці з командою, вміння запобігати конфліктам («Психологія»).

У якості третьої умови нами запропоновано *впровадження факультативного навчально-практичного спецкурсу «Тренінг соціальної взаємодії»*, що покликаний забезпечити зв'язок доповненого змісту навчальних програм гуманітарних дисциплін із типовими ситуаціями соціальної взаємодії у професійної діяльності менеджера та сприятиме формуванню і вдосконаленню набутих вмінь і навичок соціальної взаємодії майбутніх менеджерів організацій і адміністрування.

На думку науковців (Г. Ковальчук, Н. Бутенко, М. Артюшина), навчальний тренінг – це запланований процес модифікації знань, поведінкових навичок студента через набуття навчального досвіду з метою досягнення ефективного виконання в певному виді діяльності [11, с. 133].

І. Мельничук зазначає, що тренінги доцільно застосовувати як один з активних і дієвих методів підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності, яка пов'язана із суб'єкт-суб'єктною взаємодією, і характеризує його як найперспективніший метод психолого-педагогічної підготовки фахівців різних галузей [7, с. 115]. У процесі активної участі в тренінгу студенти не пасивно сприймають інформацію, а усвідомлюють її практичну необхідність, можливість і доцільність використання у майбутніх професійних ситуаціях.

Оскільки викладання гуманітарних дисциплін здебільшого здійснюється на I-II курсах, студенти старших курсів залишаються у «вакуумі» і не мають можливості вдосконалення набутих знань, умінь і навичок соціальної взаємодії у процесі подальшого навчання. Упровадження спецкурсу «Тренінг соціальної взаємодії» сприяє створенню необхідного інтерактивно-комунікативного середовища для надання студентам можливості проявити активність, самостійність, творчість у здійсненні ефективної соціальної взаємодії, наповненню навчального процесу особистісним змістом, активізації в студентів

комунікативного потенціалу, спонуканню їх до постійного аналізу та оцінки власних особистісних і професійних якостей, підвищенню впевненості в собі, що є невід’ємними умовами результативної підготовки до соціальної взаємодії.

Мета спецкурсу «Тренінг соціальної взаємодії» передбачає поглиблення та закріплення в майбутніх менеджерів організацій і адміністрування теоретичних знань щодо соціальної взаємодії; набуття ними практичних навичок здійснення ефективних міжособистісних комунікацій, пов’язаних із професійною взаємодією. Кожне заняття «Тренінгу соціальної взаємодії» складається з двох частин: організаційно-змістовної (теоретичної) та інтерактивної (практичної). Організаційно-змістовна частина спрямована на створення сприятливої атмосфери на занятті, налаштування студентів на діяльність, актуалізацію навчального матеріалу, з яким студенти мають познайомитися у процесі вивчення гуманітарних дисциплін чи в результаті самостійного його опанування. Інтерактивна (практична) частина заняття спрямована на формування особистісних якостей та вмінь, необхідних майбутньому фахівцю для здійснення ефективної соціальної взаємодії у професійній діяльності.

Висновок. Отже, до педагогічних умов, що позитивно впливають на підготовку майбутніх менеджерів організацій і адміністрування до соціальної взаємодії належать: формування позитивної мотивації до соціальної взаємодії; спрямованість змісту гуманітарних дисциплін на підготовку майбутніх менеджерів організацій і адміністрування до соціальної взаємодії; упровадження факультативного навчально-практичного спецкурсу «Тренінг соціальної взаємодії». Визначені педагогічні умови в сукупності, на наш погляд, здатні забезпечити ефективне формування готовності майбутніх менеджерів організацій і адміністрування до соціальної взаємодії у професійній діяльності. Перспективу дослідження ми бачимо в подальшій перевірці ефективності визначених умов на практиці.

Література

1. Занюк С. С. Психологія мотивації : навч. посіб. / С. С. Занюк. – К. : Либідь, 2002. – 304 с.
2. Ипполитова Н. Анализ понятия «педагогические условия»: сущность, классификация / Н. Ипполитова, Н. Стехова // General and Professional Education. – 2012. – № 1. – С. 8-14.

3. Линенко А. Ф. Педагогічна діяльність і готовність до неї / А. Ф. Линенко. – Одеса : ОКФА, 1995. – 79 с.

4. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посібник для вузів / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – Харків : Освіта. Виховання. Спорт, 2002. – 398 с.

5. Манько В. М. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін / В. М. Манько // Соціалізація особистості : зб. наук. пр. / Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. – К. : Логос, 2000. – Вип. 2. – С. 153-161.

6. Маркова А. К. Формирование мотивации учения / А. К. Маркова, Т. А. Матис, А. Б. Орлов. – М. : Просвещение, 1990. – 192 с.

7. Мельничук І. М. Загальна характеристика основних цілей використання навчальних тренінгів у професійній підготовці майбутніх фахівців / І. М. Мельничук, С. Ю. Мельничук // Вісник Черкаського університету. – Серія : Педагогічні науки. – 2016. – № 9. – С. 113-117.

8. Моргунова С. О. Роль соціальної взаємодії у формуванні PR-компетенції майбутнього менеджера / С. О. Моргунова // Педагогіка та психологія: збірник наукових праць / за загальною редакцією академіка І. Ф. Прокопенка, проф. С. Т. Золотухіної. – Харків : Видавець С. Г. Рожко, 2016. – Вип. 53 – С. 215-223.

9. Професійна освіта: навчальний посібник / [укл. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало]. – К. : Вища школа, 2000. – 149 с.

10. Словник-довідник з професійної педагогіки / ред.-упоряд. А. В. Семенова. – Одеса : Пальміра, 2006. – 272 с.

11. Тренінгові технології навчання з економічних дисциплін : навч. посіб. / Г. О. Ковальчук, Н. Ю. Бутенко, М. В. Артюшина та ін. – К. : КНЕУ, 2006. – 320 с.